VLADISLAV CVITANOVIĆ

# O OBIČAJU POBRATIMSTVA – POSESTRINSTVA NA OTOKU IŽU (kod Zadra) I OKOLNIM OTOCIMA

Običaj pobratimstva je prastar, jer molitva »za bratostvorenie«[1] datira iz konca X. stoljeća. Zastalno su južni Slaveni obavljali čin pobratimstva već u XI. stoljeću i upotrebljavali su obrednu formulu na staroslovenskom jeziku. Grci su također znali za pobratimstvo, možda nešto ranije od Slavena, jer je obrazac za pobratimstvo preveden iz grčkoga jezika.

Pobratimstvo, odnosno posestrinstvo vrlo je stari običaj na otoku Ižu kod Zadra.

Ne znamo, kada je počeo. Ipak možemo nagađati, da je taj običaj nastao u XVII. stoljeću, a možda i ranije, te da je donesen od doseljenika s kopna, koji su se sklanjali na zadarske otoke pred razornom silom osmanlijskog zavojevača. Ti doseljenici izbjeglice bili su iz Bosne, Hercegovine, Zagore, područja Boke Kotorske, Ravnih Kotara i tako dalje. Vjerojatno je pobratimstvo – kao i hajduštvo u prvotnom plemenitom pojmu – imalo početak u složnoj obrani kućnog ognjišta i vjere protiv nekrsta. I narodna pjesma zove u pomoć »posestrinu vilu Ravijojlu«, kad je trebalo obraniti vjeru i kućno ognjište.

Pobratimstvo, odnosno posestrinstvo je vez ljubavi između dvaju ili više muškaraca, odnosno između dviju ili više ženskih lica, koji redovito nisu u srodstvu između sebe i obredom pobratimstva postali su kao braća odnosno kao seste, zapravo polubraća – odatle imenica po(l)bratimstvo, odnosno polusestre – po(l)sestrinstvo.

Na otoku Ižu nije poznat slučaj, da su sklapali pobratimstvo muškarac i ženska. No narodna pjesma zna za takve slučajeve, jer spominje »posestrinu vilú Ravijojlu«.

[1] Dr. Lavoslav Geitler. Euchologium, glagoljski spomenik manastira Sinai brda, Zagreb 1882, str. IX, 16–21; dr. Rajko Nahtigal, Euchologium sinaticum, starocrkvenoslovenski glagoljski spomenik, I, Ljubljana 1941, 9a–11b; isti, II, Ljubljana 1942, 20 (redak 20)–26 (redak 21).

U Iži je pak obična pojava, da *pobratim* sve sestre svoga pobratima naziva imenom »*posestrina*« kao i svu braću svog pobratima »*pobratim*«. Isto tako *posestrina* svu braću svoje posestrine imenuje »*pobratim*« i sve sestre svoje posestrine »*posestrina*«.

Činom pobratimstva nastajalo je kao neka vrsta rodbinstva ili tazbinstva između obitelji dvaju pobratima, odnosno obitelji dviju posestrina. To se očituje i u nazivima roditelja pobratimovih prema pobratimu njihova sina i obrnuto. Tako, na primjer, pobratim časti oca i majku svog pobratima titulom *poćak(o)*, odnosno *pomajko*, a ovi njega tituliraju *posinko*, odnosno *pokćerko*. Djeca pak pobratima, odnosno posestrine časte poćaka, odnosno pomajku svog oca titulom *stric*, *barba*, odnosno *teta*. A ipak takvo tobožnje rodbinstvo između pobratima i »nazvanih posestrina« nije bilo smatrano nikakvom zaprekom pri sklapanju ženidbe između njih samih. (Ni crkva nije nikad ubrajala među ženidbene zapreke takvo tobožnje rodbinstvo.) Dapače bila je obrnuta pojava na Iži. Pobratim je dolazio lakše u saobraćaj i poznanstvo sa sestrama svog pobratima, koje je, kako naprijed spomenusmo, nazivao »posestrinama«. I tako je katkada dolazilo i do ženidbe između pobratima i posestrine. Na primjer Konatić Ivo uzeo je za ženu »posestrinu« Mariju Rušinićevu.

Do pobratimstva, odnosno posestrinstva nije dolazilo ni često ni lako. Obično veliko prijateljstvo često je dovodilo do pobratimstva i posestrinstva, te da se jače potencira ljubav prijateljstva, često je nastupilo i pobratimstvo, koje je prijateljske veze jače povezalo i produblo. Negda je bilo obrnutih slučajeva, to jest obiteljska i lična mržnja prestajala je preko pobratimstva i čin pobratimstva je tu mržnju izbrisao, a nastupilo je prijateljstvo i ljubav pobratimska.

Pobratimi se nisu nikad kockali između sebe, niti jedan drugoga ocrnjivali, niti su se kavgali. U selu je poslovica Radije povrijediti — učiniti nažao bratu negoli pobratimu. Bilo je i slučajeva, da je pobratim zagovarao pobratima i pomagao mu usprkos nagovaranju i interesu vlastite rodbine.

Pobratimi su se često sastajali, zvali jedan drugoga na objede ili »užine« (popodnevni obrok), na večere ili »marinde« (jutarnji obrok). Bilo je veselje u cijeloj kući, kad je pobratim stigao u kuću svog pobratima. Ako su se našli u seoskoj gostionici ili krčmi, onda su se pobratimi zajedno napili rujna vinca te su i zapjevali:

*»Ajde, pobro, da ga zapivamo,*
*Zapivamo a i napijemo*
*I u moje i u tvoje zdravlje.*
*Kako danas tako i do ljeta.*
*Daj nam, Bože, zdravlje i veselje!«*

Kad je pobratim odlazio iz sela na mornaricu ili u vojsku, prije odlaska pohodio je svog pobratima, s njim se izljubio i rukovao sa svim njegovim ukućanima, poglavito sa poćakom, pomajkom i posestrinama. Iz mornarice ili iz vojske javljao se često pismom svome pobratimu.

Kada se povratio svojoj kući izvana, opet je dolazio u kuću svog pobratima, da ga izljubi i pozdravi sve njegove ukućane. Tom je zgodom znao darivati pobratima i njegove ukućane malim, ali zato dragim darovima. Sav ovaj postupak podržavao je i povećavao pobratimsku ljubav. K tome je ovakav povratnik plaćao »*prihôdnjicu*« (nešto pića na račun toga, što je došao izvana – »prihodio«) svim prijateljima, a poglavito svome pobratimu.

Neizostavno je na pir (svadbu) pozvan i pobratim, jer bez pobratima i posestrine nema veselja, pa ni na piru.

Pobratim ribar svaki put bi iza lovine darivao ribama svoga pobratima, koji nije imao ribe. Pobratim je najradije pomagao u nevolji svog pobratima, te mu je lako posudio novaca (bez kamata).

Pobratimstvo se redovito sklapalo između dvaju muškaraca ili dviju ženskih osoba. Ali u Ižu bilo je lijep broj slučajeva, da je muškarac sklopio pobratimstvo sa više muškaraca. Tako su isto i ženske znale imati više posestrina, osim onih »nazovipobratima« odnosno »nazoviposestrina«, t. j. braću i sestre pravog pobratima, odnosno prave posestrine. Tako je na primjer Cvitanović Hinko imao 3 pobratima, Štokov Marijan 3, Bilan Ante 3, Banić Hinko 3 i t. d. Kod ženskih je pak bilo i više posestrina. Bilan-Strgačić Barica imala je 5 posestrina, Draškov Anica 5, Cvitanović Šanta 5, Paša Ivana 7 i t. d. God. 1910. je pak nastao najveći broj pobratima najedamput, kad je 12 mladića imalo otići u vojsku – sa Šimom Žuvićem na čelu. Onog jutra, prije nego su otputovali, svratili su se u crkvu i svi su se skupno pobratili. I na taj je način svaki mladić dobio 11 pobratima.

Inače znalo je po 2–5 djevojaka ili žena poći skupno pred oltar i pred svećenikom sklopiti posestrinstvo zajedno, te su između sebe postale posestrine. Na primjer: Škorlić Nadalina, Škorlić Božica, Škorlić Zorka i Škorlić Darinka. One su bile i nešto u rodu između sebe. Dakle ni rodbinske veze nisu bile zapreka, da se sklopi posestrinstvo.

Katkada se desilo, da je nekoliko parova muškaraca i nekoliko parova ženskih došlo skupno pred oltar, gdje su izvršili čin pobratimstva, a nije se vršio poseban obred za muške, odnosno poseban za ženske, nego jednim obredom i jednim obrascem postali su muškarci pobratimi, a ženske posestrine. Činjenica je, da su ženske u većem broju sklapale posestrinstvo negoli muškarci pobratimstvo, jer su muškarci bili više po svijetu kao mornari ili kao iseljenici u tuđem svijetu, a ženske nisu pomične nego stoje kod kuće i k tome su brojnije od muškaraca.

Ižani i Ižanke sklapali su pobratimstvo, odnosno posestrinstvo i sa znancima i prijateljima iz bližih i daljih mjesta. Na primjer iz Sali, Žmana, Brbinja, Dragova i Solina (na Dugom otoku), Molata i Brgulja (na otoku Molatu), Kolana i Barbata (na otoku Pagu), Ugljana, Preka, Kukljice, Kali i Sutumišćice (na otoku Ugljanu), Privlake, Zatona i Petrčana (nedaleko Nina), Zadra, Betine (na otoku Murteru), pa čak i iz Korčule (na otoku Korčuli) i tako dalje. Dakako, ne smijemo zaboraviti Mali Iž i obližnju Ravu. I svećenici župnici znali su katkada skla-

pati pobratimstvo između sebe ili između nekih svojih župljana, da time potenciraju ljubav međusobnu. Na primjer veloiški župnik Ivan Bogdanić iz Silbe pobratio se sa župnikom Rave Antom Perošem iz Zatona kod Nina god. 1902. Tako isto isti žup. Bogdanić sa drugim župnikom Rave Božom Čavlovim g. 1911. Ktome se isti župnik Bogdanić pobratio i s Jakovom Pekićem i Božom Marijanom, obojicom iz Velog Iža god. 1909. Ta pobratimstva izvršena su u Velom Ižu.

O tom običaju pobratimstva nemamo nikakvih podataka među spisima župskog ureda u Velom ni u Malom Ižu, dvjema selima na otoku Ižu. Nije se vodila nikakva knjiga – matica – kao što imamo za krizmanike već od god. 1565. na primjer u Olibu, jer pobratimstvo nije nikakav sakramenat. Čin i obred pobratimstva vršio se uvijek u crkvi pred oltarom i pred svećenikom. Neki župnici, poglavito mlađi, nisu imali formular pobratimstva, te su čin pobratimstva vršili onako od oka. Pjevali bi neki odlomak evanđelja iz epistulara, zatim bi izmolili izmijenjenu prvu molitvu pri vjenčanju, t. j. preinačili bi molitvu za blagoslov vjenčanog prstena. (Rimski obrednik, Zagreb 1929, str. 248.) Drugi su svećenici pak upotrebljavali molitvu »Blagoslov za sve« (Rimski obrednik, spom. djelo, str. 515) nešto preudešenu, koja je kod ženskih parova ispadala skoro komična (»... da svi, koji se njima po zakonu i tvojoj volji sa zahvaljivanjem *posluže* ...«). Donosim staru formulu za pobratimstvo iz konca X. stoljeća na staroslovenskom jeziku:

MOL(ITЪVЪ) NA BRATOSЪRVORENIE. I postavetъ e predъ olъtaremь i gl(ago)letъ diěkъ diěkonъstva si: Miromь G(ospod)ju pomo(limъ se) o višъnim ... o mirě sego ... o sъvъkuplьšju se na obьštenie ljubьve žitьju. G(ospod)ju po(molimъ se) o rabu b(o)žьju seju ... ime rěk ... i o h(ri)s(st)vě sъvъkuplenьi eju G(ospod)ju po(molimъ se), ěko da G(ospod)ь b(og)ъ naš sъvъkupitъ ě vь ljubьvь sъvrъšenu i žitie nerazlučьno. G(ospod)ju po(molimъ se) o darovanьi, ěko dati ima cělomudrostь i ljubь neliceměrьnu. G(ospod)ju pom(olimь se) o darě prěžde osvešteniěmь čestъnaago těla i krъve G(ospod)a našego is(uhrst)a, ěko pričestiti se ima beskrvъni i sъbljusti bratrъstvo nezavistьno. G(ospod)ju po(molimъ se) o darovati sima i nam vsě prošenič, ěže na sp(as)enie. G(ospod)ju (pomolimъ se) o izbaviti se ima i namъ otъ vseje skrъbi, gněva, bědi i n(užde), zastupi, sp(as)i, prěs(ve)tuju, čist(u) (preblagoslovenu).

MOL(itъvъ) A. (1.) NA BRATOTVORENIE

G(ospodi) b(o)že našъ, davi namъ prošenič, ěže kъ sp(ase)nьju i zapovědavi namъ ljubiti drugъ druga i otъpuštati prěgrěšenič drugъ drugu; ti vl(adi)ko, bladavьče, i č(lově)kljubče, siě raba tvoě vьzljublьša sebe d(u)hovъnimь vьzljubleniemь i prišedъša vъ s(ve)tuju tvoju crkvь s(ve)tinju i bl(a)g(oslo)venie tvoe hotešta prijeti. Daždi ima věru nepostidnъu, ljubьvь neliceměrъnu. I ěkože dalъ esi s(ve)timъ učenikomъ tvoimъ i ap(osto)lomъ svoimъ svoi mirъ i svoju ljubъvь, i sima

podaždi, H(rst)e, b(o)že našъ. Daje ima vsě prošenič sp(asono)sъnaa i žiznь věčьnuju.«

V(ъzgla)š(enie): »Ti bo esi světъ istnъni i žiznь věčnaa i tebě slavu i hvalu vъsilaemъ O(t)cu i S(i)nu i (Duhu svetumu)«.

I PO TOM REČET DIĚ(K) PREMUDROS(T) PROS slišimъ s(ve)tago ev(an)dj(e)liě rečet ot IOAN(a): »Vъ on(o) vrěm(e) vъzved(e) I(su)sъ oči svoi na učeniki svoje« (i reče: Oče, dodje čas, proslavi sina svojega, da i sin tvoj proslavi tebe. Kao što si mu dao vlast nad svakim tijelom, da svemu, što si mu dao, dade život vječni. A ovo je život vječni, da poznaju tebe jedinoga istinoga Boga, i koga si poslao, Isukrsta. Ja tebe proslavih na zemlji, posao svrših, koji si dao da radim. I sad proslavi ti mene, oče, u tebe samoga slavom, koju imadoh u tebe, prije nego svijet postade. Ja javih ime tvoje ljudima, koje si mi dao od svijeta. Tvoji bijahu, pa si ih meni dao, i tvoju riječ održaše. Sad razumješe, da je sve, što si mi dao, od Tebe. Jer riječi, koje si mi dao, dadoh im; i oni primiše i poznadoše istinito, da od tebe izidjoh, i vjerovaše, da si me ti poslao. Ja se za njih molim, ne molim se za (sav) svijet, nego za one, koje si mi dao, jer su tvoji. I moje sve je tvoje i tvoje moje, i ja se proslavih u njima. I više nijesam na svijetu, a oni su na svijetu, a ja idem k tebi. Oče sveti. Sačuvaj ih u ime svoje, one, koje si mi dao, da budu jedno kao mi. Dok bijah s njima na svijetu, ja ih čuvah u ime tvoje, one, koje si mi dao, da budu jedno kao i mi. Dok bijah s njima na svijetu, ja ih čuvah u ime tvoje; one, koje si dao, sačuvah, i nitko od njih ne pogibe osim sina pogibli, da se zbude pismo. A sad k tebi idem i ovo govorim na svijetu, da imaju radost moju ispunjenu u sebi. Ja im dadoh riječ tvoju, i svijet zamrzi na njih, jer nijesu od svijeta, kao ni ja što nijesam od svijeta. Ne molim te, da ih uzmeš sa svijeta, nego da ih sačuvaš od zla. Od svijeta nijesu, kao što ni ja nijesam od svijeta. Posveti ih istinom svojom, riječ je tvoja istinita. Kao što si ti mene poslao u svijet, i ja njih poslah u svijet. Ja posvećujem sebe za njih, da i oni budu napunjeni istinom. Ne molim pak za njih, nego i za one, koji uzvjeruju u mene njihove riječi radi; da svi budu jedno, kao ti, Oče, što si u meni i ja u tebi; da i oni u nama jedno budu, da i svijet vjeruje, da si me ti poslao. I slavu, koju si mi dao, ja dadoh njima, da budu jedno, kao mi što smo jedno: ja u njima i ti u meni, da budu sasvim u jedno i da pozna svijet, da si me ti poslao i da si imao ljubav k njima kao i k meni što si ljubav imao. Oče, hoću da i oni, koje si mi dao, budu sa mnom, gdje sam ja, da vide slavu moju, koju si mi dao, jer si imao ljubav k meni prije postanka svijeta. Oče pravedni, svijet tebe ne poznaje, a ja te poznah, i ovi poznaše, da si me ti poslao. I pokazah im ime tvoje i pokazat ću, da ljubav, kojom si me ljubio, u njima bude) »i azъ vь nihъ.« (Ivan, XVII, 1–26.)

Tvorit mol(itv) siju pred trapezoju:

»G(ospod)i b(o)že, vsedrъžitelju, sъtvorei č(lově)ka po obrazu tvoemu i po podobestvьju i davъ emu životъ věčьni izvolei s(ve)tije i slavьnije ap(osto)li svoje Petra i Pavъla i Filipa i Barъtoloměa bratri

biti ne uzoju rodьstva nъ věroju i ljuboviju d(u)hovъnoju, sъpodoblei s(ve)taa m(učeni)ka Serьdjiě i Bakъha bratra biti, bl(a)g(oslo)vi i raba tvoě siě – sego i sego – ne ozoju roždestvьnoju nъ věroju i ljubiviju. Daždi ima ljubiti drugъ druga nezavidъno i besъblazna, da budete vse dьni života eju siloju s(ve)tago tvoego D(u)ha molitvami s(ve)tije b(o-gorodi)ce i vъsěhъ s(ve)tihъ tvoihъ ugoždьšiihъ tebě otъ věka.«

V(ъzgla)š(enie): »Ěko tvoě drъžava i tvoe c(esar)stvo, sila i (slava Oca i Sina i Duha svetago ...)«.

I VZGLAS IERĚI REČET: »MIR VSĚM«, DIĚK (rečet): »ZЪŹLJUBIMЪ SE« I ABIE cěluetъ oba bratra, i sama se cěluete. I rečet diěkъ »Glav(i) naše G(ospod)ju po(klonimъ).« I tvoritъ molitvu siju vъ tainu:

»G(ospod)i b(o)že našъ, ti ljubьvi sъvrъšitelь i miru nastavьnikъ i vsěmъ sp(a)sъ, podaždi namъ ljubovь svoju, sъvrъšenie zakonu, i daždi namъ tu mudrъstvovati, ěže o H(rst)ě I(su)sě, edinočedaago s(i)na i b(o)ga našego, i spodobi ni saměmъ se priimati vъ ljubьvь, ěkože inočedi tvoi s(i)nъ prijetъ ni. I podaždi namъ sъ ljubovьju služiti saměmъ sebě i sъvrъšiti zakonъ H(rst)a tvoego sъ vsěmь drъznoveniemъ.«

V (ъgla)š(enie): »Ěko tvoě estъ slava i drъžava O(t)ca i S(ina i Duha svetago ...)«. I PO TOM REČET VЪZDĚV RUCĚ: »I sъpodobi ni, vl(a-di)ko, s drzъnoveniem ...«. – Ljud(ie) (rekut): »O(t)če naš« do konca.

V(ъgla)š(enie): »Ěko tvoe estъ c(esa)rstvo, sila i (slava Oca i Sina i Duha svetago ...).«

I abie rečet vъnъměm, vъzdvigъ potirь (= čaša) rečetъ vъnъměmъ. Prěžde (o)sveštenaa s(ve)taa s(ve)timъ ljud(ie) (rekut): »Edin s(ve)tъ, edinь g(ospod)ъ Is(u)h(rst)ъ ...« I komъkaetъ (= pričesti) ě oba. I po komъkanьi imetь za ruku starějšago, a tъ paki bratra si za ruku i vedut ě na oběd pojušte se glas(somъ) po D(avidu): »G(ospod)i te vъ istinu na(stavi) (Ps. XXIV, 5), G(ospod)i, g(ospod)i, prizьri sъ n(e)b(e)si i viždi i posěti vinograda svoego, iže nasadi desnica tvoě (Ps. LXXIX 15–16), Blaženъ mužь kojei se G(ospod)a i vъ zapovědehъ ego vъsho-(štetъ zelo) (Ps. CXI 1). G(ospod)i, g(ospod)i, pri(zri sъ nebesi i viždi i posěti vinograda svoego, iže nasadi desnica tvoě). Pasъ(i) I(zrai)la vъnъmi,vodei ěko ov(čje Josipa, sědei na heruvimě ěvi se [Ps. LXXIX 2]).« – S(ti)h vse (rečet): »Kolь dobro i kolь krasъno ... (eže žiti brati v kupě)« pripěvajušte: »G(ospod)i, g(ospod)i, prizьri sъ neb(esi i viždi i posěti vinograda svoego, iže nasadi desnica tvoě)« i tako pěti vesъ ps(a)lъmъ (CXXXII) do konca. – I rekut m(u)čenično: (»Mučenici tvoi, Gospodi, věroju útvrьdiše se, i naděždoju žizni ukrěplьše se, ljubiviju Krьsta tvoego duševvno sьjedinivše se, vražije mučitelьstvo razdrušivše i ulučiše věncě sь bespaътnimi da molet se za duše naše«) protivo glasu. I po semь »Slava ...« i b(o)gorodičьno: (»Bogorodice, pomoštnice vsem moleštim ti se, tebě se naděemъ i toboju se hvalim i o tebe vse upovanie naše ies(t). Moli roždšago se is tebě za prisni rabi svoi«.)[2]

[2] Dr. Lavoslav Geitler, Euchologium, glagoljski spomenik manastira Sinai brda, spom. dj. – Dr. Rajko Nahtigal, Euchologium sinaiticum, spom. dj.

Prema ovome obrascu čin pobratimstva u X. stoljeću vršio se ovako: Pobratimi najprije pokleknu pred oltarom, slijedi molitva, zatim se čita evanđelje po Ivanu (XVII, 1–26). Slijedi druga molitva, u kojoj treba spomenuti imena pobratima (»sego i sego«). Dakle, molitva je za dva muškarca, a ne više njih – ženske su isključene. – Zatim svećenik naziva: Mir svima, poljubi obojicu, i na to se pobratimi poljube između sebe. Svećenik rekne: Glave naše poklonimo Bogu. Slijedi treća molitva (pod glas). Iza toga pohvala sv. Trojstvu. Svi izmole Očenaš i opet pohvala sv. Trojstvu. Zatim biva podizanje čaše – krvi Kristove – i pobratimi se pričeste. To bi bio dokaz, da se čin pobratimstva vršio preko službe božje (mise). Po pričesti svećenik uhvati starijeg pobratima za ruku, a ovaj svog pobratima, te ih odvede na objed pjevajući – vjerojatno dok su u crkvi – psalme: XXIV 5, LXXIX 15–16, CXI 1, LXXIX 2, CXXXII sa pripjevom LXXIX 15–16. Ktome na kraju izmole molitvu mučenicima i Djevici Mariji.

Gornji tekst je prijevod iz grčkoga i dokaz je, da je istočna crkva upotrebljavala ove molitve za pobratimstvo vjerojatno već u IX. stoljeću, a možda i ranije. Taj obred za pobratimstvo je dakle vrlo star, prilično dug i jako zanimljiv.

Ni u jednom tiskanom ritualu, ni u bogoslužbeniku, ni epistularu ne nalazi se formula za pobratimstvo. Naši stari glagoljaši upotrebljavali su formular, koji vrlo dobro pristaje za pobratimstvo. Tko ga je sastavio, nije nam poznato. Ali zastalno bio je glagoljaš.

Dalje navedenu formulu našao sam među bilješkama pok. glagoljaša Blaža Cvitanovića, koji je rođen u Velom Ižu g. 1844., a umro je g. 1932. Zastalno ju je prepisao iz nekog starog predloška. On ju je upotrebljavao od g. 1869–1915. kao župnik na zadarskim otocima i Ravnim Kotarima. Jezik i konstrukcija riječi odaju starinu formule. Donosim je neizmjenjenu.

Kako se vršio obred pobratimstva u crkvi?

Jedan ili više parova muških, odnosno jedan ili više parova ženskih, ili nekoliko parova muških i ženskih kleklo bi pred oltar, užgale bi se dvije svijeće na oltaru, te bi svećenik, redovito župnik, obučen u bijelu kotu (košulju) i bijelu štolu (naramenicu) govorio ovu molitvu:

»V. – Pomoć naša u ime Gospodinovo
R. – Koji je stvorio nebo i zemlju.«

(Psalam 132): Evo koliko dobro i koliko je godno pribivati braći u ljubav.

. Kakono pomast na glavu; koja sajde na bradu, bradu Aronovu, Koja sajde na kraj odiće njegove, kakono rosa Jermona na gori Sionskoj ...

*Pomolimo se*

Svemogući vikovični Bože, koji vrh onih, koji k Tebi prihode, pravedne, prisvete Tvoje ruke postavljaš, molimo Te, blago ✠ slovi sluge Tvoje, koji danas po ljubavi za *braću* uzimaju se. Daj njima vrime puno i svršeno, da Tebe, Bože, budu hvaliti, ljubiti i potpuno poznavati, i Tvojom pomoću da budu mogli svete zapovidi opsluživati. Po Isukrstu Gospodinu našemu.

R. – Amen.

Blagoslovio vas svemogući Bog: Otac ✠ i Sin i Duh Sveti.

R. – Amen.«

Gdje je naznačen križ, svećenik blagoslovi prisutne znakom križa. Zatim ih poškropi blagoslovljenom vodom, a nato se pobratimi poljube između sebe.

Usporedivši ovaj obrazac sa formulom iz konca X. stoljeća vidimo, da im je zajedničko moljenje psalma CXXXII, te ljubljenje pobratima pred oltarom. Ova zadnja molitva sadržava donekle, ali u vrlo kratkom obliku, smisao starog obrasca. Pričest i zajednički ručak (sa svećenikom) i raznovrsni sazivi ispali su u novom obrascu. Također i molitva Očenaš im je zajednička.

Ovdje se do g. 1910. vršio obred pobratimstva uz pjevanu misu, te je na koncu mise slijedila *Molitva za pobratimstvo.* Poslije je nastao običaj, da se čin pobratimstva vrši i poslije podne iza službe Božje u crkvi.

Pobratimi su iza izvršenog obreda pobratimstva darivali župnika jednom krunom, prije prvog svjetskog rata. Ako je bilo više parova, davao se samo jedan dar župniku.

Ovakav obred pobratimstva, koji se vršio u crkvi pred oltarom i pred svećenikom, bio je kao neka svetinja. Zato opažamo pobratime kao čestite ljude, koji su svoje obećanje, da će se ljubiti kao braća, doista održali do svoje smrti.

Zadnji put je u Iži izvršen obred pobratimstva g. 1944. između posestrina: *Orović Jelke* i *Konatić Ane.*

Na otocima zadarskog arhipelaga običaj pobratimstva zapušta se i polako ide u zaborav, poglavito iza Drugog svjetskog rata. U Primorju i Ravnim Kotarima još je na snazi običaj pobratimstva.

Pisac ovih redaka Vladislav Cvitanović, glagoljaš iz Velog Iža, počev od g. 1918. do danas vršio je obred za pobratimstvo kao župnik u Salima, Brbinju, Solinama, Ražancu i Velom Ižu. Zadnji takav obred izvršio je u Velom Ižu za djevojke: Sofiju Kapović iz V. Iža i Anticu Zubčić iz Ražanca god. 1939.

Ispitujući ljude i žene u Velom i Malom Ižu o pobratimima i posestrinama donosim djelomični popis pobratima i posestrina, koji su i danas na životu.

*Veli Iž:* Kulišić Tome – Švorinić Mate, Orović Šime – Marijan Miho, Strgačić Ivan – Cvitanović Hinko, Žuvić Šime i 11 njegovih vršnjaka, Josip Rakocija – Nikola Sutlović, Banina Ive, Škorlić Blaž, Brajković

Nikola, Ante Štokov – Sutlović Josip, Cvitanović Ante – Strgačić Roko, Šulić Tome, Marijan Ante – Strgačić Ive, Herov Ante, Sutlović Ante, Rušinić Josip – Bilan Mate, Sutlović Marko, Skočić Bože, Letinić Bože, Vojvodić Anzulo – Brčić Miho, Sutlović Josip – Cvitanović Ante, Škorlić Nikola – Strgačić Josip, Škorlić Šime, Brčić Ante – Letinić Šime, Rušinić Petar – Strgačić Agustin, Sutlović Marko, Konatić Luka, Banić Hinko, Švorinić Roko – Bilan Bepo, Pekić Šime, Škorlić Mate, Baučić Ivan – Brčić Jerolim, Bilan Ante – Brčić Josip – Marat Eugen, Štokov Marijan sa tri Maloižanina, Žuvić Miho i t. d.

Bilan Barica – Pekić Antona i još 3 umrle, Sutlović Marija – Cvitanović Tereža, Draškov Anica – Rušinić Anica – Mikela Sutlović i još dvije iz Molata i Barbata, Marijan Šanta, Orović Berta – Marijan Šimica – Sutlović Marija, Konatić Marija, Cvitanović Veronika – Sutlović Tonina, Strgačić Stoše – Milica Paša, Orović Zorka – Orović Anđela – Cvitanović Ivana – Cvitanović Šanta – Sutlović Šimica, Banić Anica – Cvitanović Marija – Marijan Simica – Cvitanović Marija, Strgačić Mikela – Sutlović Antona, Cvitanović Kate – Filipa Novaselić, Sutlović Stoše – Trzija Mika, Kuzmić Matija – Švorinić Antona, Konatić Marija, Brčić Kate – Stoše Marijan – Strgačić Marija, Strgačić Stoše, Sutlović Kate – Vlahov Kate, Brajković Marija – Brajković Božica, Škorlić Cvita – Pekić Šanta – Govorčin Šimica (zadnja iz M. Iža), Bilan Grgica – Cvitanović Anica, Kulišić Kate, Paša Ivana udana Rušinić i 7 njezinih drugarica, Vojvodić Marija, Barić Milica – Škorlić Anica, Letinić Stoše, Sutlović Mikela, Glomuz Marija – Brajković Marija, Strgačić Tona – Sutlović Đulija – Švorinić Rubina – Sutlović Jerosima, Orović Ravka – Cvitanović Nadalina, Orović Antona – Baučić Šanta, Orović Kate – Banić Luzarija, Sutlović Nada, Brajković Marija, Banić Filipa – Strgačić Marija – Sutlović Anđela, Draškov Tona – Ivana Strgačić – Strgačić Marija, Strgačić Marija ud. Letinić Anzula, Rakocija Marija – Kulišić Antona, Orović Jelka – Konatić Anica, Marat Veronika, Sorić Marija – Anđela Sutlović, Vojvodić Marija imala je 5 posestrina, Kuzmić Marija – Brčić Luce – Vlahov Mikela, Konatić Amalija – Gverin Marija (zadnja iz Malog Iža), Tuflija Pavica – Bilan Marija, Tuflija Anka – Lukin Anka ( ova iz Malog Iža), Kulišić Šimica, Sutlović Anđela – Sutlović Ljubica, Švorinić Kate – Jelić Dragutina (ova iz Malog Iža), Švorinić Šanta – Vojvodić Anica, Konatić Kate, Krstić Ivana, Sutlović Sabina, Švorinić Kate, Bilan Ivanica, Marijan Mikela – Nadalina Kulišić, Baučić Mikela, Cvitanović Marija ud. (89 g.), Rušinić Anica, Cvitanović Kate – Cvitanović Franica, Vlahov Mikela, Sutlović Mikela, Konatić Kate ud., Konatić Zorka – Štokov Ruzarija – Štokov Šimica, Štokov Anica – Novaselić Šimica – Cvitanović Matija, Maračin Matija, Sutlović Cvita, Rušinić Petrica i 2 drugarice iz Rave, Kulišić Eufrazija, Brčić Šimica, Švorinić Ivanica ud., Brčić Marija, Kulišić Tona – Vojvodić Marija, Švorinić Marija – Marijan Điovanina, Žuvić File, Pekić Šimica, Paša Marija – Žuvić Šimica, Pekić Amalija – Filipa Lovrin (iz Malog Iža) – Strgačić Anica – Sutlović Luce, Strgačić Marija – Strgačić Antona – Strgačić Ivanica i t. d.

*Mali Iž:* Rokov Ante – Jelić Šime i t. d.

Lovrin Franka – Rokov Tona – Mezić Marija – Didović Bazilija (ova iz Žmana), Govorčin Marija – Švorinić Stoše – Jelić Pavica – Jelić Ivanica – Marelić Marija – Ravkin Šimica **7 posestrina**, Jelić Antona – Dunatov Marija, Govorčin Ivanica – Govorčin Šimica – Jelić Pavica – Petrca Matija – Toman Danica, Dumić Ivanica – Dunatov Boška – Toman Fabijana – Ravkin Marija, Dumić Matija – Lukin Jakoma – Ravkin Mikela – Marelić Matija, Martinović Dunata – Marelić Eva – Švorinić Stošija, Longin Božica – Dumić Marija – Govorčin Mikela, Petrca Jakoma – Marelić Marija – Lukin Cvita, Govorčin Stošija – Petrca Lucija, Ravkin Šimica – Martinović Ivanica – Cvitanović File (iz V. Iža) i t. d.

Između navedenih pobratima i posestrina priličan broj nalazi se u Sjevernoj i Južnoj Americi. I u tuđem svijetu sjećaju se svojih pobratima i posestrina u svom rodnom Ižu.

Ovim recima nastojao sam opisati običaj sklapanja pobratimstva i posestrinstva na otoku Ižu, koji se održao sve do konca Drugog svjetskog rata. Šteta je velika, da taj običaj, koji je imao veliko značenje i moralni učinak, iščezava, jer, dok je bilo pobratimstva, bilo je vjernosti, ljubavi, požrtvovnosti i više sloge u selu.

RÉSUMÉ

# LA COUTUME DE L'UNION FRATERNELLE ET SORORALE DANS L'ÎLE DE IŽ (PRÈS ZADAR) ET SES ENVIRONS

La coutume de la fraternité élective chez les Slaves méridionaux remonte au Xe siècle, alors que chez les Grecs elle est connue même quelque peu plus tôt, puisque *l'Eucholium sinaiticum* (de la fin du Xe siècle) contient déjà une prière en faveur de la fraternité.

L'auteur décrit les rapports entre *pobratimi* ou *posestrine* et les proches parents de leurs frères ou soeurs électifs, cette union étant considérée comme si elle engendrait une sorte de consanguinité. Cette alliance nouvelle n'empêche pas cependant le mariage entre *pobratimi* et *posestrine.*

L'auteur publie une formule de prière de fraternité élective datant de la fin du Xe siècle et rédigée en vieux-slave, ainsi que la prière dont on se sert de nos jours et qui remonte probablement au siècle dernier, sinon à une époque encore plus ancienne.

Après avoir énumeré des cas de *pobratimstvo* entre habitants de l'île de Iž et ceux des îles voisines plus ou moins rapprochées, sises entre Pag et Korčula, l' auteur donne une liste (non complète) des *pobratimi* et *posestrine* d'Iž, contenant plus de cent noms.

Cette coutume a toujours exercé une grande influence morale et sociale sur la population, influence qu'elle a gardée jusqu'à nos jours. Dans les îles de l'archipel de Zadar cette coutume est en décadence, tandis que sur la terre ferme, notamment dans la région de Ravni Kotari, elle est encore en pleine vigueur.